

5.9.19

תקציר יום עיון צמחים פולשים

כללי - מבוא

כיצד ישראל מתארגנת לאתגר הצמחים הפולשים?

צמחים פולשים מהווים איום מרכזי למערכות אקולוגיות טבעיות, לחקלאות ואף לבריאות האדם ובעלי החיים בארץ ובעולם.

לצמחים פולשים השפעות ארוכות טווח הרסניות ובלתי הפיכות. ההוצאות הגלובאליות המדווחות מסתכמות במיליארדים רבים.

ביום עיון זה ניתנה חשיפה לחלק מהעשייה שמטרתה לטפל בחדירה, התבססות והפצה של צמחים פולשים. השתתפו חוקרים, אנשי רגולציה מדריכים וגופים סביבתיים למען העתיד של כולנו.

הרצאת פתיחה: מי ומה הם הצמחים פולשים / הגר לשנר, העשבייה באוניברסיטה העברית

נכון לשנת 2019 ידועים בארץ כמאתיים מיני צמחים פולשים בדרגות הפצה שונות.

התופעה ותיקה ומושרשת עד כדי כך, שיש צמחים פולשים שהפכו לחלק בלתי נפרד מהנוף ומהמורשת בארץ בה הם פולשים למשל אקליפטוס וצבר בארץ.

רוב הצמחים הפולשים מובאים במכוון לצרכי חקלאות, ייעור ונוי, ומזון לבעלי חיים. אחרים מגיעים כ"טרמפיסטים" תוך כדי ייבוא של מוצרים חקלאיים או מוצרים אחרים. למשל: קוקיה הודית *Bassia indica (Wight) A. J. Scott* הגיעה מהודו לארץ עם יבוא של מספוא בתקופת מלחמת העולם הראשונה, והגיעה שנית בתקופת מלחמת העולם השנייה.

לצמחים הפולשים יש השפעה עצומה על הסביבה בה הם פולשים: משנים את הנוף ואת תנאי הסביבה, גורמים לשינוי בהרכב המינים ובמגוון המינים, דוחקים מינים מקומיים וגורמים לנזקים כלכליים ישירים הניתנים לכימות.

ניתנה סקירה היסטורית שכללה הגעת צמחים זרים לארץ עם כובשים לאורך ההיסטוריה כאשר הודגש כי בעידן המודרני מגיעים צמחים מכל קצוי תבל. בנוסף נמנו מספר צמחים עיקריים הפולשים בארץ.

הגנה על הצומח בישראל מפני מינים זרים – מדיניות ויישום / שלומית ציוני, השירותים להגנת הצומח ולביקורת

המטרות כוללות השירותים להגנת הצומח ולביקורת הם מניעת חדירת נגעי צמחים והתפשטותם, להגן על הצומח (חקלאות וסביבה) ולתמוך בחקלאות ולסייע ליצוא החקלאי בפתיחת שווקים חדשים ושימור השווקים הקיימים.

התפקידים העיקריים של השירותים להגנת הצומח: זרוע פיקוח ואכיפה במשרד החקלאות, אמונים על חוקים ותקנות, מקיימים ממשק בינלאומי (ארגונים, מדינות, הסכמים ואמנות) יבוא – פיקוח ובקרה על התוצרת הצמחית המיובאת, יצוא – דרישות מדינות יעד והסכמים בילטרליים, שתלנות, סקרים וניטור, ארגון מקצועי – ידע, כלים ושיטות. ארגון נותן שירות. בנוסף הוצגו דוגמאות לתפישות חסרי חוליות טרמפיסטים במשלוחים מיובאים ולפעולות ביעור והכלה.

רשות הטבע והגנים הלאומיים נגד צמחים פולשים - מדיניות ומעשה / דר' מרגרטה וולצ'אק, רשות הטבע והגנים

החל משנות ה-90 רט"ג מבצעת בעורי צמחים בשמורות החוליות ובשמורות נחלים כולל שיקום נופי בחלק מהפרויקטים.

בין הצמחים שטופלו: שיטה כחלחלה, אילנתה בלוטית, פרקינסוניה שיכנית, אקליפטוס המקור וזיפנוצה חבויה. בין האתרים: עינות גיבתון, חולות המפרץ, חולות קיסריה ונחל יששכר.

הוקם צוות לביעור אמברוסיה מכונסת המונה 7 אנשים ויעודי למטרה זו בעיקר. המגמה היא לעבור מביעור מקומי בידי צוותים מקומיים לתוכנית אסטרטגית מתקצבת וארוכת טווח.

מחקרים ממומנים: ניסוי בביעור אמברוסיה מכונסת בנחל אלכסנדר, פיתוח פרוטוקול ביעור של שיטה כחלחלה ואילנתה בלוטית, בחינת שיטות הדברה של חמצץ נטוי ובחינת ייתכנות לטיפול ביולוגי בשיטה כחלחלה.

מניעה וטיפול בצמחים זרים: עדכון / דניאלה כפרי, השירותים להגנת הצומח ולביקורת

עשבים מחבלים – הגדרה ומשמעות. דוגמה: אמיך אוסטרלי צמח מחבל לעומת אמיך קוצני עשב רע.

הרחבת המושג "עשב מחבל" ועדכנו ע"י הוספת צמחים בעלי פוטנציאל לנזק סביבתי.

תחקיר: גלדן זוחל: עשב מחבל במדינת ישראל וגם ערך טבע מוגן?

הסוג אמברוסיה ממוצא אמריקאי, צמח בעל השפעות חמורות חקלאיות, סביבתיות ובריאותיות. מגדיר שדה. והמין אמברוסיה גריי – הכרת הצמח ופרויקט הביעור של השירותים להגנת הצומח.

צמחי מים פולשים בישראל: תיאור התופעה, השלכות ופתרונות / דר' ז'אן-מארק דרור דופור

פורטו צמחי המים הפולשים בישראל כיום: חסת המים, יקינטון המים, סלביניה גדולה, אזולה שרכנית, אגריה צפופה, אלף העלה המימי.

הגורם לריבוי מוקדים של צמחים מים פולשים בישראל הוא גינון ובריכות נוי.

נזקים: (1) סתימת גופי מים: לא ניתן להשתמש בהם, (2) הגברת אבפורנספירציה פי 8: אידוי + דיות = ירידה במפלס המים, (3) ירידה באיכות המים (4) היווצרות תנאים מיטביים ליתושים (בפרט עם חסת המים).

הפתרונות המוצעים כוללים:

מניעה: להפסיק למכור צמחי מים פולשים במשתלות.

טיפולים מכאניים ממוקדים: ניתן לאסוף את הביומסה מרוב הגופים הנגועים בישראל טיפולים כימיים: לאחרונה פותחו חומרי הדברה חדשים לטיפול בעשבים 'רעים' בשדות אורז, כגון ©Rinskor.
טיפולים ביולוגים.

צמחים פולשים בגנים ובפארקים / סימה קגן, מנהל המחקר החקלאי

הוצגו צמחי נוי שאינם רצויים ופולשים כגון לנטנה ססגונית, צחר כחלחל, פלפלון דמוי אלה, איזדרכת, שיטה כחלחלה.

הוצג ממשק טיפול מוצלח כנגד השיטה הכחלחלה, שבוצע ע"י קק"ל והקהילה בניצוחה של סימה. הטפול כלל עקירה, טפול בגדמים ומעקב למשך 19 שנים עד כה.

יש לקיים פעולות הסברה בדומה לנעשה באנגליה.

צמחים פולשים אלרגניים / פרופ' עמרם אשל, אוניברסיטת ת"א

פרחים מפיצים גרגרי אבקה (Pollen) כחלק מתהליך הרבייה. גרגרי האבקה של צמחים מואבקי רוח הם קטנים וקלים. הם נישאים ברוח למרחקים ארוכים. חלק מגרגרי אבקה גורמים לתגובה אלרגית. התגובה כוללת נזלת, אסטמה, דלקת בלחמית העין, תגובה אנפילקטית. הנטייה לאלרגיה נקבעת גנטית (atopic patients). כ- 12% - 15% מהאוכלוסייה סובלים מאלרגיה לאבקות פרחים. גורמי אלרגיה עיקריים מבין העצים הפולשים: אילנתה, אקליפטוס, פלפון ושיטה. גורמי אלרגיה עיקריים בין רחבי-העלים הפולשים: אמברוסיה, ירבוז, כתלית יהודה, מלוח, מלוחית וסרפד. גורמי אלרגיה עיקריים מבין הדגניים הפולשים: יבלית, פספולון, דורת ארם-צובא, זקן וזיפנוצה. הסוג אמברוסיה בולט כגורם אלרגני חמור.

תגובה של צמחים פולשים לריבוי גלי החום בקרקע / דר' עודד כהן, מכון שמיר למחקר

זרעי מספר עצים פולשים כגון שיטה כחלחלה ופרקינסוניה שיכנית הוטמנו בעומק של 5"m בקרקע. גלי חום כלומר לעליה של 2 °C גרמו להאצת נביטה ביחס לזרעים שהטמנו בקרקע ללא טפול תרמי.

שינויים בין-דוריים בתגובה לתנאי עקה במינים פולשים / דר' מאור מצרפי, מנהל המחקר החקלאי

נדונה תגובת צמחי ירבוז פלמרי וירבוז גדות לתנאי עקה שכוללים שני משטרי השקיה: השקיה מלאה והשקיה בחסר. פותח "מודל נביטה הידרותרמלי" כלומר נביטה כתלות בטמפרטורה קבועה (C30°) ופוטנציאלי מים שונים. נמצא כי זרעי צמחי הירבוז שגודלו בעקת מים היו גדולים וכבדים יחסית לזרעי צמחים שגודלו בהשקיה מלאה. זרעים אלו היו בעלי יתרון מבחינת און זרעים וכשר נביטה.

